

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

18 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorczyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 czerwca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Z. G., J. G. i A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 5 września 2018 r., VI ACa 86/17,

w sprawie z powództwa Z. G., J. G. i A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

przeciwko B. K., P. F., M. Ś.

i A. w W.

o zapłatę,

I. oddala skargę kasacyjną powodów Z. G. oraz J. G. i przyznaje radcy prawnemu S. J. od Skarbu Państwa Sądu Apelacyjnego w Warszawie kwotę 5400,00 (pięć tysięcy czterysta) zł, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej Z. G. i J. G. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;

II. uchyla zaskarżony wyrok w punktach I, II i III w części dotyczącej apelacji powódki A. spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością w W., w tym zakresie znosi postępowanie przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie [...] i przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym wynagrodzeniu kuratora ustanowionego dla powodowej spółki.

Grzegorz Misiurek

Paweł Grzegorzcyk

Agnieszka Piotrowska

UZASADNIENIE

Powodowie J. G., Z. G. i A. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. domagali się ustalenia wysokości strat spowodowanych przez pozwanych M. Ś., P. F., B. K. oraz W. w W. przez zabór mienia znajdującego się w sklepie [...] oraz nakazania pozwanym wydania rzeczy ruchomych, ewentualnie zasądzenia od nich odszkodowania w kwocie 74 900,00 zł z odsetkami ustawowymi [...] do dnia zapłaty.

W toku procesu powodowie zmodyfikowali powództwo, domagając się zasądzenia od pozwanych solidarnie kwoty 362 000,00 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu, w tym kwoty 57 500,00 zł tytułem odszkodowania za utratę ruchomości znajdujących w wymienionym lokalu oraz 304 500,00 zł tytułem utraconych zysków z prowadzonej w nim działalności gospodarczej.

Pozwani wniesli o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 25 października 2016 r. oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu. Sąd ten ustalił, że [...] J. G. i Z. G. zawarli z G. w W. umowę najmu lokalu użytkowego [...]. Lokal ten był następnie zajmowany przez A. spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w W. Po rozwiązaniu umowy najmu W. w W. odzyskała władanie nad lokalem w wyniku egzekucji przeprowadzonej przez komornika sądowego na podstawie tytułu wykonawczego w postaci wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy [...], zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. Dłużnik nie był obecny w lokalu przy dokonywaniu [...] czynności egzekucyjnych mimo doręczenia mu zawiadomienia o planowanym terminie ich przeprowadzenia z pouczeniem o konsekwencjach prawnych nieobecności. W lokalu składającym się z siedmiu izb znajdowały się

ruchomości o znacznym stopniu zużycia, nadające się jedynie do zniszczenia (plastikowe skrzynki, chłodziarka [...], telewizor [...], radio [...], drukarka do kasy fiskalnej, odkurzacz [...], agregat do chłodzi, zegarek męski [...], drabina drewniana, kalkulator, drewniane skrzynki, kartony, stoliki, półki drewniane oraz metalowe na stelażu, słoiki, wersalka, pościel, ubrania, szafa metalowa na ubrania, kuchenka gazowa [...], monitor [...], drukarka, kask motocyklowy, stacja dysków, waga elektroniczna, szafka wisząca, segregatory, lada chłodnicza, chłodziarka z na wół rozmrożonymi produktami). Znaleziono tam również produkty spożywcze (mrożonki, jogurty, makarony, mąkę, cukier, pieczywo, herbatę, środki czystości, przyprawy, konserwy, dżemy, kawę, napoje butelkowane, ciasta na wagę, musztardy, kasze, koncentraty, wodę mineralną, margaryny, masła, napoje energetyczne, karmę dla zwierząt, warzywa i słodycze) w dużej części przeterminowane. Odstąpiono od zajęcia ruchomości na poczet egzekwowanych jednocześnie świadczeń pieniężnych, gdyż nie przedstawiały one wartości handlowej lub były przeterminowane; przewieziono je pod adres: [...].

Postanowieniem [...] prokurator [...] odmówił wszczęcia śledztwa w sprawie: 1) przekroczenia uprawnień przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Warszawa-Śródmieście w Warszawie przez opróżnienie lokalu użytkowanego przez powodów

i zabór znajdującego się tam wyposażenia sklepu oraz towarów bez podstawy prawnej; 2) niedopełnienia obowiązków przez sędziów [...] przez niewłaściwe i nieterminowe rozpatrzenie spraw i wniosków kierowanych przez powodów oraz 3) przekroczenie uprawnień [...] przez funkcjonariuszy Policji asystujących komornikowi sądowemu w trakcie czynności egzekucyjnych przez umożliwienie opróżnienia lokalu użytkowanego przez powodów i zabór znajdującego się tam mienia bez podstawy prawnej - wobec stwierdzenia braku znamion czynu zabronionego.

[...], w związku ze stanem zdrowia J. G., spółka A. zakończyła faktyczną działalność.

Sąd Okręgowy – w świetle przytoczonych okoliczności faktycznych - uznał powództwo za bezzasadne. Powodowie nie udowodnili, że ruchomości objęte żądaniem pozwu stanowią ich własność oraz że znajdują się w posiadaniu

pozwanych. Nie wykazali również przesłanek odpowiedzialność odszkodowawczej pozwanych, przewidzianych w art. 415 k.c. Egzekucja przeprowadzona wobec nich na podstawie prawidłowo wystawionego tytułu wykonawczego nie była działaniem bezprawnym. Pozwanym, tj. wierzycielowi, jego pracownikom (M. Ś. i P. F.) oraz pełnomocnikowi (radcy prawnemu B. K.) nie można przypisać winy z tytułu podjęcia działań zmierzających do wyegzekwowania obowiązków stwierdzonych tytułem wykonawczym.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji powodów, wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo o wydanie rzeczy i w tym zakresie umorzył postępowanie (pkt I); oddalił apelację w pozostałej części (pkt II) i orzekł o kosztach procesu za instancję odwoławczą (pkt III) oraz o kosztach niepłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu (pkt IV).

Sąd Apelacyjny zauważył, że w piśmie [...], modyfikującym ostatecznie powództwo, powodowie nie podtrzymali żądania nakazania wydania oznaczonych ruchomości, lecz domagali się zasądzenia odszkodowania obejmującego ich równowartość oraz utracony zysk z prowadzonej działalności gospodarczej. W związku z powyższym stwierdził, że oddalenie żądania wydania ruchomości stanowiło orzeczenie ponad żądanie (art. 321 § 1 k.p.c.), skutkujące koniecznością jego zmiany przez umorzenie postępowania w tym zakresie.

Sąd Apelacyjny za bezzasadne uznał natomiast pozostałe zarzuty skarżących. Zaaprobował przy tym ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego wyroku oraz ich ocenę prawną. Wskazał, że powodowie nie przedstawili żadnych dowodów, z których wynikałoby, że w następstwie postępowania egzekucyjnego utracili ruchomości stanowiące ich własność a konsekwencji korzyści z prowadzonej działalności gospodarczej. Twierdzili nawet, że część tych rzeczy muszą oddać ich właścicielom; nie zajęli również jednoznacznego stanowiska co do tego, czy korzyści objęte żądaniem pozwu zostały utracone przez małżonków Z. i J. G., czy też przez spółkę A., której są oni jedynymi wspólnikami.

Sąd Apelacyjny podkreślił, odwołując się do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale z 7 października 2009 r., III CZP 68/09 (OSNC 2010, nr 4, poz. 52), że za szkodę wyrządzoną wykonaniem nieprawomocnego orzeczenia zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, następnie uchylonego, wierzyciel nie ponosi odpowiedzialności na podstawie art. 415 k.c., chyba że złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji i jego popieranie było zachowaniem zawinionym. Działanie Agencji oraz pozostałych pozwanych nie było bezprawne ani przez nich zawinione. Ocena ta dotyczy również podjętej przez komornika w porozumieniu z wierzycielem decyzji o składowaniu ruchomości znajdujących się w lokalu objętym eksmisją. Ruchomości te nie miały już wartości a powodowie nie wyrazili woli ani gotowości ich odebrania. W tych okolicznościach nie można również mówić o związku przyczynowym między wskazywaną przez powodów szkodą a zawinionymi działaniami pozwanych.

W skardze kasacyjnej wywiedzionej przez powodów J. G., Z. G. i A. spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w W., opartej na podstawie naruszenia przepisów postępowania (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) skarżący wniesli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Zarzucili naruszenie:

- art. 230 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie i uznanie, że nie było podstaw do dokonania ustaleń co do dysponowania przez powodów tytułem prawnym do ruchomości usuniętych z lokalu w czasie przeprowadzonej egzekucji;
- art. 196 w związku z art. 328 § 2 k.p.c. przez uznanie, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo nie wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, który z powodów ma legitymację procesową do wystąpienia z niniejszym powództwem, co miało istotny wpływ na wynik sprawy oraz
- art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c. przez przyjęcie za własne ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego bez jakichkolwiek rozważań w tej kwestii, choć zarzuty apelacji wskazywały na sprzeczność tych ustaleń ze zgromadzonym materiałem dowodowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powodów J. G. i Z. G. nie zasługiwała na uwzględnienie.

Z przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wiążących ustaleń faktycznych wynika, że powodowie nie sprecyzowali jednoznacznie, którego z nich własność stanowiły ruchomości usunięte z lokalu użytkowego opróżnionego w czasie eksmisji przeprowadzonej przez komornika sądowego [...], ani który konkretnie z powodów miał doznać szkody w następstwie podjętych czynności egzekucyjnych. Wobec braku stanowczych i jednoznacznych twierdzeń powodów w tym zakresie nie było podstaw do przesądzenia tej kwestii w oparciu o domniemanie przewidziane w art. 230 k.p.c. Zarzut naruszenia tego przepisu był zatem chybiony.

Spółka A. przystąpiła do sprawy w charakterze powoda na skutek zawiadomienia dokonanego przez Sąd Okręgowy na podstawie art. 196 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, sąd zawiadamia o toczącym się procesie osobę wskazaną przez powoda tylko wtedy, gdy okaże się, że zachodzi zupełny brak legitymacji procesowej powoda. Oceny tej sąd dokonuje na podstawie materiału zgromadzonego w sprawie. W uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego istotnie nie wyjaśniono - wbrew dyspozycji art. 328 § 2 k.p.c.- przyczyn zastosowania tego przepisu. Nie odniósł się również do nich Sąd Apelacyjny w motywach zaskarżonego wyroku. Uchybienie to nie miało jednak istotnego wpływu na wynik sprawy z uwagi na stwierdzenie przez Sądy obu instancji niewykazania przez powodów nie tylko faktu poniesienia szkody, ale również pozostałych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianej w art. 415 i art. 416 k.c. Z tych przyczyn zamierzonego skutku nie mogły odnieść również zarzuty naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 196 k.p.c. oraz art. 378 § 1 w związku z art. 382 k.p.c.

Odmiennej ocenie podlegała natomiast skarga kasacyjna powodowej spółki A. Podniesione w niej zarzuty - choć tożsame z zarzutami pozostałych skarżących - nie mogły zostać rozważone w odniesieniu do tej powódki z uwagi na nieważność postępowania z jej udziałem, braną pod uwagę przez Sąd Najwyższy – w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Zgodnie z brzmieniem art. 67 § 1 k.p.c., osoby prawne dokonują czynności procesowych przez organy uprawnione do działania w ich imieniu. Przepis ten nawiązuje do unormowania zawartego w art. 38 k.c., wedle którego osoba prawna

działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na nim statucie. Regulacje te tworzą mechanizm działania osoby prawnej objaśniany w doktrynie i orzecznictwie przy pomocy teorii organów (zob. m.in. wyroki SN: z 24 października 1972 r., I CR 177/72, OSNC 1973/10/71; z 6 grudnia 1984 r., II CR 442/84, nie publ.; z dnia 12 marca 1997 r., II CKN 24/97, nie publ.). W myśl tej teorii, do podjęcia decyzji i wyrażenia woli osoby prawnej powołane są jednostki (osoby fizyczne) wchodzące w skład jej organu. Działanie tych jednostek traktowane jest jako działanie osoby prawnej. Konieczne jest jednak, aby: 1) przepisy regulujące urząd danej osoby prawnej przewidywały określony rodzaj organu; 2) konkretna osoba fizyczna powołana została zgodnie z prawem do pełnienia funkcji organu; 3) osoba ta wypełniała funkcję organu w granicach jego kompetencji.

Unormowania powyższe wskazują na ścisłe związanie możliwości korzystania przez osobę prawną z atrybutu zdolności procesowej z posiadaniem organu uprawnionego do działania utożsamianego z działaniem tego podmiotu. Ustawodawca wykluczył dopuszczalność postępowania z udziałem (w charakterze strony) osoby prawnej, która nie ma organu umocowanego do działania za nią. Nakazał sądowi wzięcie tej okoliczności pod rozagę w każdym stanie sprawy (art. 202 zdanie drugie k.p.c.), niezależnie od tego, czy brak ten ma charakter pierwotny, czy też wtórny oraz w jakiej roli procesowej występuje osoba prawna dotknięta tym brakiem. Określił też - w sytuacjach, gdy jest to możliwe - sposób usunięcia braków w składzie organu (art. 70 k.p.c.) oraz konsekwencje nieuzupełnienia, jak też nieusuwalności tych braków (art. 71 k.p.c.).

Jeżeli nastąpi pierwotny brak w składzie organu uprawnionego do działania za stronę powodową i ma on charakter nieusuwalny albo nie zostanie uzupełniony w terminie, sąd powinien znieść postępowanie i pozew odrzucić (art. 199 § 1 pkt 3 i § 2 w związku z art. 71 k.p.c.). W przypadku natomiast, gdy brak ten istnieje od początku postępowania i dotyczy strony pozwanej, a nie został uzupełniony w ustalonym przez sąd terminie, postępowanie winno ulec zawieszeniu na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. Z kolei, jeśli brak właściwego organu uprawnionego do działania za stronę nastąpił w toku postępowania i również nie został w wyznaczonym terminie uzupełniony, sąd znosi postępowanie w zakresie, w jakim jest ono dotknięte brakiem i zawiesza postępowanie na podstawie art. 174 §

1 pkt 2 w zw. z art. 71 k.p.c. Jeżeli mimo zaistnienia wskazanych wyżej przesłanek postępowanie nie zostanie zawieszone, to w - w myśl art. 379 pkt 2 k.p.c. - dotknięte jest ono nieważnością. Wskazać wreszcie należy, że według art. 401 pkt 2 k.p.c., brak reprezentacji (obejmujący przypadek braku w składzie organu osoby prawnej) stanowi - o ile nie był podniesiony w drodze zarzutu - przyczynę wznowienia postępowania z powodu nieważności. W świetle powyższych regulacji nie ulega wątpliwości, że w toku postępowania cywilnego osoba prawna, będąca jego stroną, musi mieć organ uprawniony do podejmowania za nią działań.

W rozpoznawanej sprawie organem powołanym do podejmowania działań za powodową spółkę stanowi jednoosobowy zarząd. Według danych zamieszczonych w rejestrze przedsiębiorców KRS, pełniącą funkcję prezesa zarządu spółki A. J. G. została wykreślona z tego rejestru [...] Po tej dacie podejmowała ona czynności procesowe za spółkę, występując m.in. z - uwzględnionymi przez Sąd Apelacyjny - wnioskami o ustanowienie dla tej strony adwokata z urzędu do sporządzenia skargi kasacyjnej oraz o zwolnienie jej od kosztów sądowych. Dopiero [...], a więc po wydaniu wyroku zaskarżonego skargą kasacyjną, Sąd Apelacyjny ustanowił dla powodowej spółki kuratora na podstawie art. 69 § 1 k.p.c.

W opisaney sytuacji spółka A. w toku postępowania przed Sądem Apelacyjnym nie miała organu powołanego do jej reprezentowania. Skutkiem braku organu powołanego do reprezentowania strony jest, zgodnie z art. 379 pkt 2 k.p.c., nieważność postępowania, niezależnie od tego, czy w jej imieniu działał pełnomocnik (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 7 listopada 2006 r., I CSK 224/06 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lutego 2022 r., III CZ32/22 – nie publ.).

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 386 § 2, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzekł, jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym o wynagrodzeniu kuratora ustanowionego dla powodowej spółki, Sądowi drugiej instancji (art. 108 § 2. w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

Grzegorz Misiurek Paweł Grzegorzczak Agnieszka Piotrowska
[a.]

(A.T.)